

Bovenbouwers ontwerpen content voor kleutergroepen

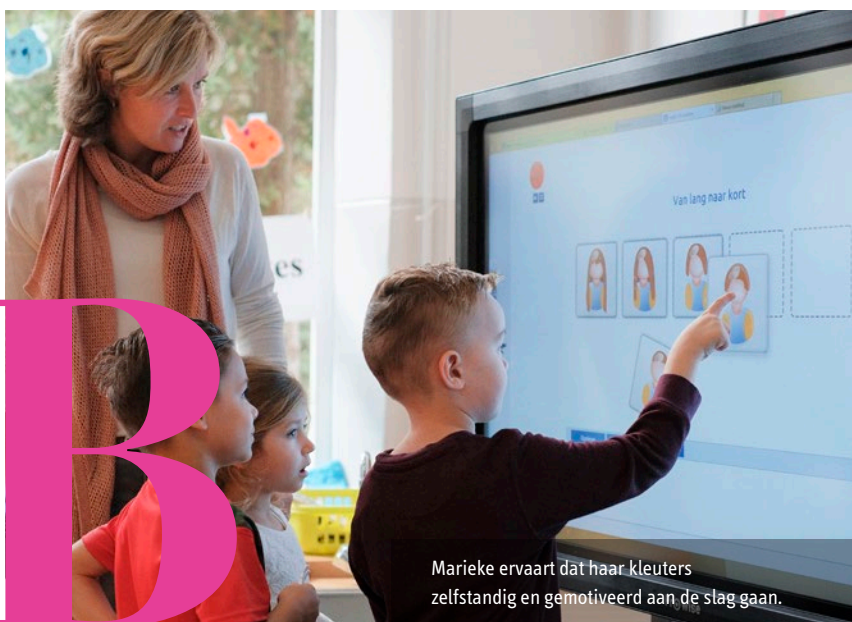
ICT-vaardigheden bovenbouw benut

Basisschool St. Odulfus in Helmond betrok enthousiaste bovenbouwleerlingen bij het maken van digitale lessen voor groep 1-2. Leerkracht Marieke Raijmakers vindt het een verrijking voor het onderwijs. 'Het helpt mij bij mijn klassenmanagement en tegelijkertijd zie ik kinderen uit groep 8 opbloeien en kleuters gemotiveerd aan de slag gaan. Een win-winsituatie.'

Prowise Presenter – een tool waarmee je interactieve lessen maakt voor het digibord – moest op basisschool St. Odulfus bijdragen aan het behalen van taal- en rekendoelen in groep 1-2. Maar een nieuwe tool betekent vaak een extra tijdsinvestering voor de leerkracht. Marieke Raijmakers, leerkracht van groep 1-2 en onderbouwcoördinator op St. Odulfus, zocht met adviseur Gert Custers naar een oplossing. 'We kwamen op het idee om de content te laten verzorgen door kinderen uit groep 8', vertelt Marieke. 'Dat bleek een gouden greep.'

Talent benutten

Met input van Marieke en Gert maakten zes leerlingen zich het programma eigen in slechts drie bijeenkomsten. Ze bedachten gedifferentieerde reken- en taalopdrachten die pasten bij de doelen van groep 1-2 en ontwikkelden content die Marieke gelijk kon inzetten in haar klas. 'Niet alleen bloeiden ze zelf op omdat hun talent werd benut, maar ze zagen ook dat hun

Marieke ervaart dat haar kleuters zelfstandig en gemotiveerd aan de slag gaan.

werk betekenis had', geeft Marieke aan. 'Dat kleuters heel gemotiveerd met de opdrachten – bijvoorbeeld plaatjes van lang naar kort of van licht naar donker schuiven – aan de slag gingen.'

21e eeuwse vaardigheden

Volgens Gert sluit dit perfect aan bij de roep om 21e eeuwse vaardigheden in het onderwijs. 'Het draait – zowel voor de groep 8-ers als de kleuters – om de verbinding tussen vaardigheden als communiceren, samenwerken, probleemoplossend vermogen, creativiteit en programmeren. Dat is heel waardevol.'

Kinderen centraal

Marieke en Gert vinden het belangrijk dat ICT nu ondersteunend werkt in het onderwijsproces. 'Ik heb een extra kanaal om kinderen zelfstandig en betrokken aan de slag te laten gaan met rekenen en taal', legt Marieke uit. 'Als je dat als leerkracht op de juiste manier inzet, staat niet de ICT centraal, maar het kind. En juist daarin zit de meerwaarde.'

Vlog 'De leerling als leraar'

In 'De leerling als leraar' vertelt Marieke Raijmakers hoe de vaardigheden van leerlingen

uit groep 8 werden ingezet bij het ontwerpen van digitale lessen voor groep 1-2.

Bekijk de vlog op:

www.bco-onderwijsadvies.nl/blog/de-leerling-als-leraar-kodw3

Meer informatie bij:

GertCusters@innofun.nl

In deze nieuwsbrief:

- ICT-vaardigheden bovenbouw benut op bs St. Odulfus in Helmond 1
- Bs Lambertus in Swalmen volgde het traject De Vreedzame School 2
- Coöperatief werken aan woordenschat op bs Silvester-Bernadette in Helmond 4
- Teamfoto in 1 dag op Evangelische Basisschool Online in Eindhoven 6
- Column Innoveerkracht 7
- Conferenties en seminars 7
- Oudercurcus op psz Mengelmoes in Roermond 8

Basisschool Lambertus volgde het traject De Vreedzame School

‘De sfeer op school is duidelijk verbeterd’

Na een implementatietraject van twee jaar is basisschool Lambertus in Swalmen een Vreedzame School. De sfeer op school is positief verbeterd, kinderen gaan vriendelijker met elkaar om. En is er toch een conflict, dan is een van de leerlingmediatoren snel ter plekke om het op te lossen.

De grondwet op de muur bij de ingang, de spreuken in de gang, de vreedzame wand in de gezamenlijke ruimte: overal is zichtbaar dat Lambertus een Vreedzame School is. De spreuken zijn samen met leerlingen opgesteld. Een paar voorbeelden: ‘We lossen conflicten samen op, want onze school is top!’, ‘Draag een steentje bij en maak een ander blij’ en ‘Liever een opsteker dan een afbreker, want we horen bij elkaar’.

Filosofie

Ruim twee jaar geleden besloot Lambertus om te werken aan de sociale veiligheid op school. Een werkgroep selecteerde drie methodes, het volledige team koos daaruit voor De Vreedzame School. ‘Sterke punt van deze aanpak vonden we dat het geen les is maar een filosofie’, zegt Ivon Claessen, leerkracht op school en lid van de werkgroep. ‘Je bent er de hele dag mee bezig. Dan beklijft het. De Vreedzame School geeft veel houvast. Het is concreet en iedereen op school werkt aan dezelfde thema’s, van groep 1 tot en met groep 8.’

De mediators, herkenbaar aan de gele hesjes, schieten te hulp als kinderen een conflict hebben.

Iedereen is anders

De invoering bestaat uit tien studiedagen (vijf per jaar), leerkrachten krijgen hier input om thema’s en lessen vorm te geven. Er zijn zes thema’s: we horen bij elkaar, we lossen conflicten zelf op, we hebben oor voor elkaar, we hebben hart voor elkaar, we dragen allemaal een steentje bij en we zijn allemaal anders. Iedere week is er een les, die je daarna toepast. ‘Uitgangspunt is dat iedereen anders is, dat we een eigen mening hebben en dat dit mag’, zegt adviseur Miranda van Esch, begeleider van het traject bij de Lambertusschool. ‘Kinderen leren om beslissingen op een democratische manier te nemen en om op een positieve manier met elkaar om te gaan.’

Positief

Daarom ook zijn de afspraken die kinderen en leerkrachten samen maken, positief geformuleerd. ‘We lopen in de gang’ in plaats van ‘we rennen niet in de gang’. Ook stimuleert en belooft de leerkracht positief gedrag in plaats van negatief gedrag te straffen. Miranda: ‘Negatief gedrag negeer je. Is een kind vervelend, dan geef je zijn buurman een compliment dat hij goed oplet. In het algemeen zijn we goed in het zeggen wat we niet willen in plaats van het gedrag te benoemen dat we willen zien. De Vreedzame School doet dat wel. En het werkt.’

Mediatoren

Ieder mens is anders. Daardoor kunnen conflicten ontstaan. Binnen De Vreedzame School lost een mediator die op, een leerling van groep 7 of 8. Zestien leerlingen solliciteerden op deze ‘baan’. Zij zijn in drie middagen door Miranda klaargestoomd. ‘In de pauzes zijn er steeds twee of drie actief, herkenbaar aan gele hesjes’, zegt Ivon. ‘Ze spelen gewoon mee. Zien ze ergens een conflict, dan bieden ze hun hulp aan. Zo nodig gaan ze naar de mediatorskamer, waar ze het probleem aan de hand van een stappenplan oplossen. Lukt dat niet of is er sprake van een fysiek conflict, dan treedt een leerkracht op.’ De mediators nemen hun taak zeer serieus, zegt ze. ‘Ze vinden het leuk om te doen en hebben ook regelmatig intervisie met elkaar en hun leerkracht.’

Tevreden

Ivon en Miranda merken dat de sfeer op school door De Vreedzame School positief veranderd is. Er zijn nauwelijks nog ruzies en de tevredenheid bij leerlingen, ouders en leerkrachten is toegenomen. ‘In het begin had ik wat bedenkingen’, geeft Ivon toe. ‘Ik las bijvoorbeeld over mediators en dacht: gaat dat bij ons werken? Maar dat gaat vanzelf. Je volgt de lessen en past die iedere dag in de praktijk toe.’ Miranda vindt ook de dynamiek in het team verbeterd. ‘De neuzen staan dezelfde kant op, er is een doorlopende lijn die duidelijkheid geeft. Dat past bij dit team.’

Borgen

Nu is het zaak om het succes te borgen. Ivon heeft er alle vertrouwen in. ‘De Vreedzame School blijft terugkomen op de agenda. We zullen er samen met BCO nog regelmatig een studiemiddag aan wijden. Als leerkrachten elkaar observeren bij taal of rekenen, kijken ze ook of ze positieve taal gebruiken. Daarover houden we binnenkort ook een workshop met ouders; het is fijn als ook zij thuis positieve taal gebruiken. We gaan ervoor zorgen dat we een Vreedzame School blijven.’

Meer informatie bij:
MirandavanEsch@bco-onderwijsadvies.nl

Meer betrokkenheid en actieve aandacht

Coöperatief werken aan woordenschat

‘Samenscholen’ is de missie van basisschool Silvester-Bernadette in Helmond. En coöperatieve werkvormen passen daar goed bij. Ook in het woordenschat-onderwijs. ‘Ik zie nu heel andere kinderen voor me’, zegt leerkracht Milou Hikspoors.

Veel kinderen komen met een geringe woordenschat van de Silvester-Bernadetteschool binnen. ‘Daarom wilden we ons woordenschatonderwijs verbeteren, maar zonder dat daarbij de werkdruk al te veel zou toenemen’, schetst leerkracht Milou Hikspoors de uitdaging. ‘Als we het woordenschatonderwijs konden verbeteren, zouden de kinderen ook in de andere vakken daarvan profijt hebben.’

Meer betekenis

‘Het coöperatief leren ging al heel goed op onze school’, zegt Milou. ‘En dat wilden we als basis voor onze innovatie gebruiken.’ In elk lokaal stonden de tafels al in groepjes van vier, het klassenmanagement was op orde en de leerlingen voerden in teams opdrachten uit. Bij het rekenen gebruikten de leerkrachten het spellencircuit van ‘Met sprongen vooruit’, waarover ze bijzonder enthousiast waren. ‘Die spellen en het coöperatief leren wilden we als middelen verweven in onze woordenschatvernieuwing.’

Spelenderwijs op zoek naar tekstkaartjes met corresponderende betekenis.

Milou ging er in schooljaar 2015/2016 in groep 6 mee aan de slag. Ze verliet daarvoor haar methodegebonden manier van werken, want die sprak haar leerlingen onvoldoende aan. ‘De kinderen maakten me duidelijk dat ik meer verhalen moest vertellen die henzelf aangingen. En als we lastige woorden in een grafische vorm presenteerden – woorden die ze in spelvorm zelf hadden geselecteerd – kregen ze veel meer betekenis. Ze gingen echt beter luisteren, om de woorden te ontdekken die ik in het verhaal had gestopt. Ik zag ineens heel andere leerlingen voor me. Meer betrokken, enthousiaster. Ook de toetsresultaten gingen omhoog.’

Veranderteam

Het daaropvolgende schooljaar betrok Milou haar veranderteam in het proces, waarmee de nieuwe woordenschaatpak in zes groepen zijn intrede deed. Met het veranderteam schreef ze een didactische handleiding met daarin tientallen inzetbare werkvormen die op klasniveau en in kleine groepen – de teams – inzetbaar zijn.

‘Je kijkt hoe je een les kunt aanbieden en binnen een paar minuten staat dat’, zegt Milou. Haar school wil het coöperatief leren bij woordenschatonderwijs schoolbreed inzetten. En daarvoor heeft ze meer tips: ‘Als je er meteen aan

het begin van een nieuw schooljaar mee begint, voelt het voor de kinderen heel natuurlijk aan. Een nieuwe leerkracht, nieuwe regels. En ook in de structuur van groepjes gaan ze dan gemakkelijk mee.’

‘Je hebt als leerkracht soms de neiging om bepaalde coöperatieve werkvormen waarmee je vertrouwd bent geraakt vaker in te zetten’, schetst Milou. ‘Terwijl het juist belangrijk is om nieuwe werkvormen aan te leren die passen bij de leerstofinhoud en daar routine in te krijgen. Zeker de nieuwe leerkrachten dien je daarin mee te nemen. En dat maakt theorie en begeleiding belangrijk. Je moet het goed onderhouden.’

Parels en puzzels

Mat Custers begeleidt namens BCO Onderwijsadvies Milou en haar collega’s ook in de huidige fase van verbreden, onderhouden en borgen. ‘In het begin nam ik de teamleiders mee de klassen in, om de parels te bekijken en om te zien waar er nog puzzels lagen. Later nam ze mij mee. En straks doen ze het helemaal zelf.’ Hij constateert dat sommige leerkrachten al onbewust bekwaam zijn geworden. ‘Ze beheersen de middelen, de werkvormen, het klassenmanagement is op orde en de afspraken en regels met betrekking tot coöperatief leren zijn helder. Het is op deze school de normaalste zaak van de wereld geworden.’

Hij deelt Milou’s vertrouwen in de positieve opbrengsten van de coöperatieve woordenschaatpak. ‘Leerlingen worden in een setting geplaatst waarin ze naar elkaar gaan verwoorden hoe het zit. En dan geldt: als je het kunt uitleggen aan een ander, dan heb je het jezelf eigen gemaakt. Je bent dan een ander iets aan het leren. En daar heb je – in het dagelijkse leven, maar ook later in een werkomgeving – bijzonder veel aan.’ Milou vult aan: ‘Het groepje waarin een leerling terecht komt is niet willekeurig bij elkaar gezet. Het is ook een team, waarin je elkaar helpt door gebruik te maken van ieders sterkte. In deze rijke leeromgeving ontwikkel je ook die belangrijke vaardigheden.’

Meer informatie bij:
MatCusters@bco-onderwijsadvies.nl

Talenten van leerkrachten in kaart

Teamfoto in 1 dag

Waar staan we als school, welke talenten hebben we binnen ons team en hoe kunnen we verder professionaliseren? Vragen die Jennifer Bakker, directeur van Evangelische Basisschool Online in Eindhoven, bewogen om Innofun in te schakelen voor een frisse, scherpe blik. 'We kregen een duidelijk beeld van wat we goed doen en tegelijkertijd nuttige feedback op ons onderwijsproces. Vanuit die basis kunnen we nu verder bouwen.'

Inzichten worden aan het einde van de dag gevisualiseerd en besproken.

'Teamfoto in 1 dag' is niet letterlijk een foto, maar een helder overzicht van de huidige situatie op school. Leerkrachten vullen een vragenlijst in. Vervolgens bezoeken – afhankelijk van de grootte van het team – één of meerdere adviseurs van BCO Onderwijsadvies/Innofun de school. Ze observeren, voeren gesprekken en brengen talenten in kaart. Juist die blik van buitenaf vond Jennifer Bakker heel waardevol. 'We zijn altijd gericht op het beter inrichten van ons onderwijs en het versterken van onze kinderen. Daarbij pak je dingen vaak op als team en vergeet je in te zoomen op je eigen rol. Als iemand van buitenaf dan langskomt en bepaalde talenten herkent en benoemt, geeft dat veel inzicht.'

Positieve boost

Mark Froger was één van de drie adviseurs die het traject binnen EBS Online begeleidde.

'Van tevoren hadden we aangegeven dat we niet als applausmachine zouden komen, maar ook zeker niet als inspecteur. We zoeken naar wat goed gaat en hoe we dat nog kunnen verbeteren.' Die dynamiek zorgde volgens Jennifer voor een positieve boost binnen het team. 'We zijn ons ervan bewust dat er veel kennis en kunde in huis is, maar weten niet altijd hoe we die onderling kunnen benutten. Ik merkte dat iedereen zich vrij voelde om zaken met Mark en zijn collega's te delen, zodat we daar als team nog meer uit kunnen halen.'

Op de goede weg

Aan het einde van de dag kwam het team van EBS Online bij elkaar. 'Het was verrassend dat we op dat moment al een heel mooi overzicht van onze situatie zagen', vertelt Jennifer. 'Mark en zijn collega's schetsten in één dag onze kern-

kwaliteiten, stelden verwonderingsvragen waarop we kunnen voortborduren en gaven concrete tips.' De teamfoto werd volgens Jennifer ervaren als bevestigende speldenprik. 'Het is een nulmeting die helpt om bepaalde ontwikkelingen in gang te zetten. Het geeft het vertrouwen dat je op de goede weg bent. Uiteindelijk is het natuurlijk niet genoeg dat je één dag intensief met elkaar bezig bent en gebeurt het echte werk vanaf de dag erna, in de klaslokalen. Maar iedereen weet: als we blijven werken vanuit deze kernkwaliteiten komen we een heel eind met elkaar.'

Meer informatie bij:
Mark.Froger@innofun.nl

Column Innoveerkracht

Ontzorgen

Leerkrachten in het basisonderwijs horen bij de groep werkenden met de hoogste ervaren werkdruk. Als adviseurs zien en horen we dat terug in verhalen over burnouts, hoog ziekteverzuim, zuchtende gezichten in de medewerkerskamer of teambijeenkomst. Verklaringen zijn er genoeg. Leerkrachten voelen zich nogal eens brandweermensen. Er valt altijd wel een brandje te blussen; brandpreventie en nablussen kosten veel tijd en energie. Denk verder aan de administratieve last, die vooral lastig is als je je turfsmurf waant; een boekhouder die data inklopt waar degene om wie het allemaal draait, het kind, niets aan heeft. De lage waardering voor het beroep doet er nog een schepje bovenop. Het zit waarschijnlijk ook in het karakter van de onderwijsprofessional. Veel leerkrachten hebben 'zorgen voor' in hun DNA. Zorgen voor kinderen voorop, maar ook voor elkaar binnen een team. Zorgen voor is hard werken. In combinatie met 'het goed willen doen' is 'zorgen voor' een licht ontvlambaar goedje.

Ik herken het maar al te goed. Op mijn levenspad ben ik twee keer behoorlijk onderuit gegaan. In beide gevallen sloeg ik door in het zorgen voor anderen ten koste van mezelf. Harde lessen, gelukkig alweer ruim twintig jaar geleden. Kennelijk heb ik er iets van geleerd. Ergens onder mijn schedeldak hangt nu een tegeltje met een lampje erboven: 'Alleen als je goed voor jezelf zorgt, kun je goed voor anderen zorgen.'

Goed voor jezelf zorgen is onder andere: ontzorgen. Ontzorgen is een werkwoord, dat begint met jezelf actief vragen stellen. Is alles wat ik doe wel echt nodig? Moet ik het wel zelf doen? Kan ik meer de dingen doen die me energie geven en kunnen die andere dingen dan gedaan worden door iemand die erg moe wordt van wat ik graag doe, maar die andere dingen juist heerlijk vindt? Het is ook: loslaten wat niet binnen je 'span of control' valt.

Erno Mijland (Innofun) is publicist, adviseert onderwijsorganisaties over innovatie in leren en spreekt en traint rond thema's als toekomstgericht leren, gebruik van media in het leerproces en slimmer (samen) werken.

Op school, in de klas zie ik nog twee ontzorgdeuren wagenwijd openstaan, waarvan de drempels kennelijk erg hoog zijn. Eén: laat technologie voor je werken. Tijdrend papierwerk, automatiseerbare processen... steek tijd in digitale oplossingen en verdien die investering dubbel en dwars terug. Twee: laat leerlingen meer voor je (en voor zichzelf) werken. Denk aan vormen van tutorleren of hulp bij het voorbereiden van digitaal lesmateriaal. Meer tips: tiny.cc/ontzorgen Bijvangst: ze leren er meer van en het vergroot de betrokkenheid. Ontzorgd je werk doen maakt het leraarschap weer wat het kan zijn: een van de mooiste beroepen die er zijn. Hulp nodig bij het ontzorgen? Ik help je graag. Noem het: 'zorgen voor'...

Erno Mijland
ErnoMijland@innofun.nl

Conferenties en seminars

U bent van harte welkom.

Onderzoekscafé Leren dat je maakt en raakt!

Datum: donderdag 18 januari 2018
Tijd: 17.00-19.30 uur
Locatie: De Bibliotheek Eindhoven, de Witte Dame

Inspiratiedag voor het Jonge Kind

Datum: woensdag 7 februari 2018
Tijd: 9.00-16.00 uur
Locatie: De Witte Hoeve Venray
Thema: Even anders!

Onderzoekscafé Leren dat je maakt en raakt!

Datum: donderdag 22 februari 2018
Tijd: 17.00-19.30 uur
Locatie: Basisschool Hulsberg

Inschrijven: www.bco-onderwijsadvies.nl

Oudercursus 'Jij bent belangrijk voor de ontwikkeling van je kind'

'In bad gaan is nu gezellig'

Het valt niet altijd mee om kinderen te helpen in hun ontwikkeling. BCO Onderwijsadvies geeft de cursus 'Jij bent belangrijk' voor ouders van kinderen tussen 0 en 6 jaar. 'Het helpt ouders enorm en daardoor ook mij', zegt Mary Sijbers van peuterspeelzaal Mengelmoes in Roermond.

Het contact tussen ouder en kind verbetert door de cursus.

Ouders die meer op hun kinderen mopperen dan dat het gezellig is: het is onnodig. Vandaar dat Mary en haar collega's ouders stimuleren 'Jij bent belangrijk' te volgen. 'Ouders hebben aanvankelijk soms bedenkingen, maar dat verandert snel', zegt ze. 'En na afloop zijn ze allemaal blij.' Reacties van ouders bevestigen dat: 'Ik geniet nu meer van mijn kind', 'eerst was in bad gaan stress, nu is het een gezellig moment van de dag' en 'Ik volg mijn kind meer, kijk wat het wil.'

Stimuleren

Volgen, aanpassen en toevoegen zijn de drie leidende principes in de cursus. Mary geeft een voorbeeld. 'Je kijkt en luistert eerst wat je kind wil. Bijvoorbeeld met autootjes spelen. Jij past je aan, gaat meedoen. Vervolgens voeg je iets toe: bijvoorbeeld dat de auto kapot is en naar de garage moet. Dit benoem je, ook kun je vragen stellen: welke kleur heeft de auto, hoeveel deuren? Zo stimuleer je de ontwikkeling. Door deze manier van contact maak je het verschil.'

Bijvangst

De cursus heeft ook een aantal fijne 'bijvangsten', merkt Mary. 'Ouders leren van elkaar, ze delen ervaringen. De vorige groep hield bijvoorbeeld contact via een groepsapp. Ze leren elkaar beter kennen en spreken met elkaar af. De cursus is dus ook goed voor de sociale contacten.' Ook de pedagogisch medewerkers profiteren, zegt Mary. 'We merken dat het contact tussen ouders en kind verbetert, dat ouders relaxter zijn, dat ze vertrouwen hebben en makkelijker communiceren. Een echte aanrader dus.'

Meer weten?

'Jij bent belangrijk' bestaat uit zeven bijeenkomsten en wordt in de peuterspeelzaal gegeven. Een aantal gemeenten betaalt de cursus. BCO Onderwijsadvies kan hierin bemiddelen.

Meer informatie bij:
IvonneErens@bco-onderwijsadvies.nl

BCO Onderwijsadvies

Tel. 077 351 92 84
info@bco-onderwijsadvies.nl
www.bco-onderwijsadvies.nl

Locatie Venlo

Wylrehofweg 11
5912 PM Venlo

Locatie Maastricht

Amerikalaan 70E
6199 AE Maastricht-Airport

Locatie Helmond

Cacaokade 1
5705 LA Helmond

Innofun

Wylrehofweg 11
5912 PM Venlo
Tel. 077 851 01 20
info@innofun.nl
www.innofun.nl

